

Sygn. akt II PZ 12/14

POSTANOWIENIE

Dnia 4 listopada 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Myszka (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Romualda Spyt

SSA Piotr Prusinowski

w sprawie z powództwa E. O. i in.,
przeciwko Izbie Celnej w W.
o wynagrodzenie i zapłatę równoważnika pieniężnego,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 4 listopada 2014 r.,
zażaleń powódek na postanowienie Sądu Okręgowego w W.
z dnia 18 lutego 2014 r.,

oddala zażalenia.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych postanowieniem z dnia 18 lutego 2014 r. ponownie odrzucił skargi powódek [...] o wznowienie postępowania sprawie o wynagrodzenie i zapłatę równoważnika pieniężnego, zakończonego wyrokiem Sądu Rejonowego w W. z dnia 18 kwietnia 2011 r., od którego Sąd Okręgowy oddalił apelację wyrokiem z dnia 20 grudnia 2011 r., (pkt I postanowienia) oraz zasądził od pozwanej Izby Celnej na rzecz każdej z powódek po 600 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu zażaleniowym (pkt II postanowienia).

Skargi powódek o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w W. z dnia 20 grudnia 2011 r., oddalającym apelację

powódek od wyroku Sądu Rejonowego z dnia 18 kwietnia 2011 r., zasądającego od pozwanej Izby Celnej na rzecz I. Ł., J. T., E.O., B. B., B. W. kwoty po 292 zł wraz z ustawowymi odsetkami do dnia zapłaty (pkt I), zasądającego od pozwanej na rzecz powódki E.K. kwotę 146 zł wraz z ustawowymi odsetkami do dnia zapłaty (pkt II), oddalającego dalej idące powództwa (pkt III), nadającego wyrokowi w pkt I i II rygor natychmiastowej wykonalności (pkt IV) oraz orzekającego o kosztach zastępstwa procesowego (pkt V i VI) - zostały wcześniej odrzucone postanowieniem Sądu Okręgowego z dnia 23 maja 2013 r., które na skutek zażalenia powódek zostało uchylone przez Sąd Najwyższy postanowieniem z dnia 7 listopada 2013 r., II PZ 24/13, z uwagi na naruszenie przepisów prawa procesowego.

Ponownie rozpoznając skargi powódek Sąd Okręgowy uznał, że nie zachodzą wskazane przez w nich podstawy wznowienia postępowania z art. 403 § 2 i 4 k.p.c. W ocenie tego Sądu, powołany przez powódki wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 lutego 2013 r., II PK 168/12, wydany po rozpoznaniu skargi kasacyjnej powodów U. D. i D. M. od wyroku Sądu Okręgowego w W. z dnia 20 grudnia 2011 r., którym Sąd Najwyższy uchylił tylko wyrok w stosunku do tych powodów w części dotyczącej zapłaty równoważnika pieniężnego i w tym zakresie przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania oraz oddalił skargę w odniesieniu do roszczenia o wynagrodzenie - był wydany po upływie dość długiego okresu od prawomocnego zakończenia postępowania, którego wznowienia dochodzą powódki. Późniejsze wykrycie prawomocnego wyroku dotyczącego tego samego stosunku prawnego, jako podstawa wznowienia określona w art. 403 § 2 k.p.c., powinno być rozumiane podobnie jak późniejsze wykrycie nowych okoliczności faktycznych i dowodów. „Wykryty wyrok” musi być zatem wydany jeszcze w toku postępowania, którego dotyczy skarga o wznowienie, czyli przed zakończeniem tegoż postępowania.

Nie stanowi też podstawy wznowienia z art. 403 § 2 k.p.c. - dokonana przez Trybunał Konstytucyjny odmienna interpretacja przepisów prawa niż przyjęta wcześniej przez sądy powszechne lub Sąd Najwyższy. Także wskazanie przez stronę, że przepisy przyjęte za podstawę prawomocnego wyroku zostały następnie

inaczej zinterpretowane w orzeczeniu Sądu Najwyższego nie uzasadnia wznowienia postępowania na podstawie art. 403 § 2 k.p.c.

W ocenie Sądu Okręgowego, nie zachodziły również przesłanki z kolejnej wskazanej podstawy wznowienia, tj. art. 403 § 4 k.p.c. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego, K 24/97 (OTK 1998 nr 2, poz. 13), na który powołał się Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 19 lutego 2013 r., II PK 168/12, „został wydany 31 marca 1998 r. Tak więc zaskarżone orzeczenie nie zostało wydane na podstawie aktu normatywnego, uznanego po prawomocnym zakończeniu postępowania przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodne z Konstytucją”. Podstawy wznowienia postępowania wymienione w art. 403 k.p.c. są zaliczane do podstaw restytucyjnych, a wznowienie rozpoznania sprawy zakończonej prawomocnym orzeczeniem Sądu uzasadnia ujawnienie się tylko tego rodzaju nowych okoliczności, których wcześniejsze uwzględnienie zwykle miałoby wpływ na wynik sprawy. Oznaczało to, że wniesione przez powódki skargi o wznowienie postępowania nie zostały oparte na ustawowych podstawach, przeto Sąd Okręgowy odrzucił je na podstawie z art. 410 § 1 k.p.c.

W zażaleniu powódki domagały się jego uchylenia i wznowienia postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego z dnia 20 grudnia 2011 r., oraz zasądzenia na ich rzecz kosztów postępowania zażaleniowego. Zaskarżonemu postanowieniu powódki zarzuciły: 1/ „naruszenie przepisów prawa procesowego polegające na tym, iż Sąd Okręgowy uznał, że nie zachodzą okoliczności uzasadniające skargę o wznowienie postępowania określone w art. 403 § 2 i 4 k.p.c., gdyż wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 lutego 2013 r., sygn. akt II PK 168/12, nie stanowi podstawy wznowienia, albowiem został wydany po wydaniu orzeczenia objętego skargą o wznowienie postępowania”, jak również przyjęcie, że „wyrok ten nie może także stanowić nowych okoliczności, które winne być uwzględnione przy rozpatrywaniu skargi o wznowienie postępowania”. Sąd Okręgowy uznał „brak podstaw do wznowienia z tej przyczyny, że wyrok objęty skargą został wydany po wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 31 marca 1998 r., K 24/97, „który miał istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia przedmiotowej sprawy, a mimo tego Sądy I i II instancji w ogóle nie uwzględniły go wydając swoje rozstrzygnięcie w terminie późniejszym czym naruszyły prawo”, 2/

„naruszenie art. 72 k.p.c. wskutek pominięcia istnienia współuczestnictwa materialnego i formalnego wszystkich powodów w sprawie w sytuacji, tylko dlatego że Sąd Najwyższy uznał wyroki Sądów obu instancji „za rozstrzygnięcia naruszające prawo tylko wobec dwójki powodów składających kasację, zupełnie pominał i nie uwzględnił tej zmiany wobec 6 pozostałych powodów występujących w tym samym wyroku”, 3/ „naruszenie prawa materialnego przez naruszenie podstawowych zasad prawnych, w tym zasady współżycia społecznego art. 5 k.c.”

W ocenie wnoszących zażalenie, istniały przesłanki do wniesienia skargi o wznowienie postępowania, o których mowa w art. 403 § 2 k.p.c. „Wykrycie” środków dowodowych, z których strona nie mogła skorzystać w postępowaniu, odnosi się nie tylko do dowodów wówczas istniejących, lecz nieznanymi stronom, ale także dowodów, których w czasie poprzedniego postępowania nie można było powołać, gdyż dopiero po jego zakończeniu pojawiła się możliwość ich powołania. Późniejsze wykrycie okoliczności faktycznych lub środków dowodowych może stanowić podstawę wznowienia postępowania tylko wówczas, gdy te okoliczności pozostają w związku przyczynowym z wynikiem sprawy. Takim dowodem był wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 31 marca 1998 r., który choć nie było znany stronie winien być znany Sądowi Okręgowemu, tym bardziej że miał bardzo istotne znaczenie przy rozpatrywaniu sprawy oraz opierał się na prawidłowej interpretacji obowiązujących przepisów prawa. Trybunał stwierdził w nim jednoznacznie, że „następstwa zdarzeń prawnych zaistniałych pod rządami dawnych przepisów, gdy trwają nadal oceniać należy według nowych uregulowań ustawowych”. Gdyby w Sąd Okręgowy znał to orzeczenie, zaskarżone rozstrzygnięcie byłoby zgodne z prawem. Wnoszące zażalenie nie powoływały tego dowodu, albowiem powoływały inne okoliczności i dowody, które także w pełni uzasadniały ich stanowisko, co potwierdził później wyrok Sądu Najwyższego w sprawie II PK 168/12.

Prawidłowa jest także podstawa wznowienia oparta na art. 403 § 4 k.p.c., ponieważ wyrok Trybunału Konstytucyjnego został wydany jeszcze przed wydaniem wyroku Sądu Rejonowego z dnia 18 kwietnia 2011 r., a zatem już wówczas rozstrzygnięcie tego Sądu było wydane niezgodnie z prawem. Sąd pierwszej instancji nie rozpatrywał sprawy według nowo obowiązujących przepisów ustawy o Służbie Celnej z 1999 r. i przepisów wykonawczych, ale według „starych”

przepisów prawa, czym pozbawił powódki prawa do równoważnika pieniężnego. Natomiast Sąd Okręgowy „miał obowiązek dokonania oceny czy przepis aktu wykonawczego jest zgodny z ustawą nie uczynił tego i zastosował nieprawidłowe przepisy prawa”.

Ponadto wnoszące zażalenie twierdziły, że „z punktu widzenia podmiotowego w razie zaskarżenia wyroku przez nie wszystkich powodów należy uwzględnić regulację dotyczącą współuczestnictwa (art. 72 kpc) oraz unormowanie zawarte w art. 378 § 2 kpc, które przewiduje możliwość skorzystania przez współuczestników z dobrodziejstwa cudzego zaskarżenia”. Skoro Sąd Najwyższy po rozpoznaniu „kasacji dwóch spośród ośmiu powodów uchylił - zaskarżony obecną skargą o wznowienie postępowania - wyrok Sądu Okręgowego z dnia 20 grudnia 2011 r., VII Pa 230/11 i poprzedzający go wyrok Sądu Rejonowego z dnia 18 kwietnia 2011 r., XP 15/11, wobec tych dwóch powodów, to nie może być tak, aby wobec pozostałych powodów wyrok ten pozostał niezmieniony”. Uniemożliwienie wznowienia postępowania sądowego wobec pozostałych sześciu powodów tej samej sprawy, w której Sąd Najwyższy wobec dwóch innych powodów „uchylił wyrok Sądu I i II instancji, byłoby także naruszeniem podstawowych zasad prawnych”, w tym zasady współżycia społecznego (art. 5 k.c.).

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenia powódek okazały się bezpodstawne i bezzasadne. Skargi o wznowienie postępowania w sprawach prawomocnie zakończonych dla wnoszących zażalenia powódek, które nie wniosły skarg kasacyjnych od wyroku Sądu drugiej instancji z dnia 20 grudnia 2011 r., który prawomocnie oddalił ich roszczenia, nie uzasadniają wzruszenia w tym nadzwyczajnym trybie prawomocnego wyroku na podstawie późniejszego wyroku Sądu Najwyższego z dnia 19 lutego 2013 r., II PK 168/12, który częściowo uwzględnił skargi kasacyjne dwóch innych powódek. W sprawie tej wnoszące zażalenia nie korzystały z procesowego statusu współuczestniczek materialnych w rozumieniu art. 72 § 1 pkt 1 k.p.c., ponieważ przedmiotem sporu i osądu nie były prawa lub obowiązki im wspólne ani oparte na tej samej podstawie faktycznej i prawnej, ale roszczenia

jednego rodzaju, oparte na jednakowej podstawie faktycznej i prawnej (współuczestnictwo formalne z art. 72 § 1 pkt 2 k.p.c.). W konsekwencji wymieniony wyrok Sądu Najwyższego nie dotyczył niepodzielnie wszystkich, a w szczególności tych współuczestników formalnych, którzy nie zaskarżyli wyroku Sądu drugiej instancji, przeto wnoszące zażalenia nie mogły skutecznie powołać się skutecznie na walor prawny wymienionego wyroku Sądu Najwyższego, który ich nie obejmował ani nie dotyczył (art. 73 § 2 w związku z art. 378 § 2 k.p.c.). Sąd Najwyższy nie orzekał o roszczeniach ani prawach wspólnych dla wszystkich powódek (art. 378 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c.), ale o skargach wniesionych tylko przez dwóch powodów. Skoro wnoszące zażalenia nie zaskarżyły skargami kasacyjnymi niekorzystnego dla nich wyroku Sądu drugiej instancji, to dotknęły je skutki tego prawomocnego orzeczenia.

Zgodnie z art. 403 § 3 k.p.c., można żądać wznowienia postępowania w razie późniejszego wykrycia wcześniejszego prawomocnego wyroku dotyczącego tego samego stosunku prawnego, tj. tylko wtedy, gdyby wykryty wyrok funkcjonował w obrocie prawnym w czasie postępowania, którego dotyczy skarga (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 czerwca 1997 r., I CKN 149/97, OSNC 1998 nr 1, poz. 9). Tymczasem w rozpoznanej sprawie taki „wcześniejszy” prawomocny wyrok jeszcze wtedy nie istniał (nie był wydany), a zatem nie był wykryty w toku postępowania i przed prawomocnym niekorzystnym osądem roszczeń powódek, skoro kasacyjny wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 lutego 2013 r., II PK 168/12, zapadł już po prawomocnym osądzie roszczeń wnoszących zażalenia powódek przez Sąd drugiej instancji wyrokiem z dnia 20 grudnia 2011 r.

Powoływany wyrok Sądu Najwyższego oczywiście nie stanowił późniejszego wykrycia takich okoliczności faktycznych lub dowodowych, z których wnoszące zażalenia mogłyby skorzystać w poprzednim prawomocnie zakończonym dla nich postępowaniu (art. 403 § 2 k.p.c.), a zatem procesowo wykluczone było powołanie się w skargach o wznowienie postępowania na zawarte w późniejszym judykacie najwyższej instancji sądowej okoliczności faktyczne lub środki dowodowe. Do tego rodzaju zdarzeń nie należy odmienna wykładnia przepisów prawa przez Sąd Najwyższy stanowiących podstawę wyrokowania o roszczeniach wyłącznie tych powódek, które skorzystały z prawa kasacyjnego zaskarżenia niekorzystnego dla

nich wyroku Sądu drugiej instancji. Konkretnie rzecz ujmując, przepisy prawa, które zostały odmiennie zinterpretowane w wymienionym wyroku Sądu Najwyższego, nie są okolicznościami faktycznymi ani środkami dowodowymi, przeto nie uzasadniają wznowienia postępowania na podstawie art. 403 § 2 k.p.c. (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 stycznia 2007 r., V CZ 109/06, LEX nr 1050554).

W żadnym razie podstawy wznowienia nie stanowiły okoliczności zawarte w wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 31 marca 1998 r. już dlatego, że zgodnie z art. 403 § 4 k.p.c. można żądać wznowienia postępowania, jeżeli na treść wyroku miało wpływ postanowienie niekończące postępowania w sprawie, które zostały wydane na podstawie aktu normatywnego uznanego przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub ustawą, uchylone lub zmienione zgodnie z art. 416¹ k.p.c. Oznacza to, że to nie wymieniony wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 31 marca 1998 r. ani okoliczności w nim zawarte, które powinny i mogły być znane stronom postępowania już od daty jego publikacji, (choć w sprawie zostały wskazane dopiero w uzasadnieniu wyroku Sądu Najwyższego z 19 lutego 2013 r., II PK 168/12), ale uchylone lub zmienione zgodnie z art. 416¹ k.p.c. postanowienia niekończące postępowania w sprawie, które miałyby wpływ na treść prawomocnego wyroku Sądu drugiej instancji niekorzystnego dla powódek wnoszących zażalenia, mogłyby stanowić potencjalną podstawę wznowienia postępowania, o której mowa w art. 403 § 4 k.p.c. Tymczasem wnoszące zażalenia nie wykazały takiej przesłanki wznowienia postępowania, przeciwnie wskutek własnych zaniechań procesowych (niezłożenia skarg kasacyjnych) pozbawiły się szans na prawidłowe osądzenie niektórych z ich roszczeń. Skarga o wznowienie postępowania jest nadzwyczajnym środkiem przewidzianym do wzruszania postępowań zakończonych prawomocnym wyrokiem tylko w przypadkach prawem przewidzianych, które nie poddają się ani nie podlegają wykładni rozszerzającej ten wyjątkowy tryb dopuszczalności wzruszania prawomocnych orzeczeń sądowych. Podstawową zasadą proceduralnego porządku prawnego jest zaskarżalność orzeczeń sądowych w prawem przewidzianym trybie i terminie, co nie wyklucza funkcjonowania w praktyce ani w obrocie jurysdykcyjnym rozbieżnych orzeczeń dotyczących analogicznych stanów

faktycznych oraz podstaw prawnych zwłaszcza wtedy, gdy strony nie korzystają z przysługujących im środków zaskarżenia.

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy postanowił jak w sentencji na podstawie art. 394¹ § 3 w związku z art. 398¹⁴ k.p.c.